

ŽLUVA HAJNÍ (*ORIOLOUS ORIOLOUS*)

Oba rodiče se střídají při kmení mládat. Foto: Jiří Liščák

Robert Doležal

Nezvyklý, flétnový hlas, exotický vzhled, jedinečný způsob stavby hnízda a „letní“ výskyt omezený pouze na období od května do začátku srpna – to všechno napovídá o výlučném postavení, které žluvě hajní, jedinému evropskému zástupci víceméně tropické čeledi žluvovitých (Oriolidae), v naší přírodě náleží. Skutečně, čeleď žluvovitých obývá především tropy Starého světa s výskytem hlavně v jižní Asii a i „naše“ žluva hajní tráví většinu roku v deštných horských lesích východní a jihovýchodní Afriky. Je tedy s podivem, že jí dlouhá cesta na sever podnikaná každoročně jen za účelem rozmnožování, stojí za to. O to víc by nás mělo každé setkání s tímto výjimečným opeřencem těšit.

Rozšíření a početnost

Žluva hajní je zástupcem druhu se starosvětovým typem rozšíření zahrnujícím především západní část Palearktu. Na východě zasahuje její areál rozšíření přibližně po Altaj a Indii, severní hranice v Evropě prochází jihovýchodem britských ostrovů, Dánskem, jižním Švédskem a Finskem zhruba po 61. rovnoběžce dále k východu (CEPÁK a kol., 2008). Tato severní hranice se postupně pozvolna posunuje dále k severu – v Dánsku hnízdí žluva hajní od roku 1850, ve Švédsku od r. 1944 a v jižním Norsku od r. 1969 (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Evropa představuje necelou polovinu jejího hnízdního areálu s populací převyšující 3,4 milionů párů. V letech 1970–1990 byla zdejší populace stabilní, ale v následující dekádě 1990–2000 zaznamenala v řadě

zemí (například ve Francii a Turecku) mírný pokles. Přesto je i nadále hodnocena jako stabilní, zvláště s ohledem k její početnosti ve východní části Evropy a k jejím jádrovým populacím v Rusku a Rumunsku. Proto je tento druh hodnocen jako zabezpečený, ale s mírně klesajícím trendem (BirdLife International 2004). Na základě dat získaných v rámci mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR v letech 2001–2003 byla početnost žluvy hajní odhadnuta na 8–16 tis. hnízdních párů (ŠTASTNÝ et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Nejčastěji se žluva hajní vyskytuje ve světlých listnatých lesích nízkých a středních poloh. U nás hnízdí v Polabí, jihočeských pánvích a na jižní a střední Moravě. Obývá také sady, zahrady, parky, remízky, větrola-

Odrůstající mláďata tísňící se na hnízdě prověří jeho výjimečně zdařilou pletenou konstrukci. Foto: Jiří Liščák

my a porosty dřevin lemující vodní toky a rybníky v mozaikovitě otevřené krajině. Nalezneme ji i v lesích smíšených, ale jehličnatým porostům se vyhýbá. Pozorování z vyšších poloh bývají výjimečná a nesvědčí o hnízdění. Nejvyšších hnízdních hustot dosahuje v nížinných listnatých lesích (0,5–4 páry/10 ha) a v pásech stromů podél vodních toků, v alejích a na rybníkatých hrázích (0,3–6 párů/10 ha) (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Žluva hajní je přísně tažný druh odlétající na zimoviště již koncem července a v první polovině srpna. Na naše hnízdiště se vrací koncem dubna a v první květnové dekádě (CEPÁK a kol., 2008).

Popis

Velikostí odpovídá žluva hajní kosu, má mohutnější načervenalý zobák, kratší ocas a dlouhá špičatá křídla. Samec je zářivě žlutý s kontrastně černými křídly a ocasem, jehož pera mají – s výjimkou dvojice středových – žluté lemy. V křídle je menší žlutá skvrna a linka mezi červeným okem a kořenem zobáku je také černá. Ve 2. roce života se většina samců podobá samici – svrchu jsou žlutozelení a spodinu těla mají šedobílou s tenkými tmavými podélnými čárkami. Starší samice mohou být naopak někdy zbarveny jako samci. Mladí ptáci se podobají samici. Žluvy létají rychle v mělkých vlnkách a žijí skrytě v korunách stromů. Nejčastěji na sebe upozorní melodickým zpěvem *dylióliju* nebo drsným skřípavým vábením *kréék* (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Hnízdění a péče o mláďata

Samec začíná hned po příletu ze zimoviště zpěvem obhajovat hnízdní okrsek. Samice přilétá s týdenním zpožděním, ale už 5 dní po návratu vybírá vhodné místo a začíná stavět hnízdo. To bývá umístěno ve vodorovné vidlici větví dost daleko od kmene stromu. Jeho okraje jsou zaplety rostlinným materiálem do vidlice, takže má podobu košíčku. Nejčastěji bývá postaveno vysoko v koruně dubu, akátu, olše či jasanu ztepilého (v Británii např. výhradně na topolech). Spleteno je z trávy, mechu, vlny, lýka a peří a jeho stavba trvá samici 5–9 dnů. Jeden až dva dny po dostavění do něj snáší 3–5 vajec. Začátek hnízdění spadá do období mezi druhou dekádou května a začátkem července. Vejce mají čistě bílý nebo smetanový základ s fialově hnědými až černými skvrnkami a tečkami a samice na nich sedí 14–17 dní. Po tuto dobu ji samec krmí. O vylíhnutí mláďata pečují na hnízdě oba rodiče násle-

dujících 14–15 dní a krmí je i po vyvedení. Rodičky spolu zůstávají až do odletu na zimoviště. Žluva hajní hnízdí jednou ročně a pohlavně dospívá v 1. roce života. I přes agresivní ochranu rodiči bývá hnízdo často predováno. Další příčinou hnízdního neúspěchu bývá nepříznivé počasí (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Potrava

V závislosti na ročním období a potravní nabídce se v potravě žluv objevuje rostlinná i živočišná složka. Živočišná potrava je tvořena převážně hmyzem (brouci, motýli, dvoukřídli, rovnokřídli, blanokřídli), pavouky a měkkýši. K rostlinné patří dužnaté plody různých dřevin – třešně ptačí, moruše bílé a černé, vinné révy, střemchy hroznaté, jabloně, hrušně apod. Potravu žluvy sbírají či loví vysoko v korunách stromů, hmyz dokáží chytat i za letu. Chlupaté housenky před polknutím odírají prudkými pohyby o vegetaci (ŠTASTNÝ a kol., 2011).

Význam a ochrana

Z výsledku monitoringu ptačích populací v ČR vyplývá, že od r. 1982 populace žluvy hajní vykazuje mírně vzestupný trend početnosti s průměrným ročním navýšením 1,9% (ŠTASTNÝ et al., 2006). V Červeném seznamu ohrožených druhů figuruje žluva hajní v kategorii LC – druh málo dotčený, a zároveň je také uvedena coby zvláště chráněný druh v příloze III. vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Na rozdíl od obecné ochrany jde u zvláště chráněných druhů o ochranu každého jedince ve všech jeho vývojových stadiích s tím, že je současně zakázáno kromě jiného takové živočichy chytat, usmrcovat, chovat či jinak komerčně využívat. Významným nástrojem zvláštní druhové ochrany je ochrana biotopů, tedy životního prostředí zvláště chráněných druhů, jako základního předpokladu jejich existence (www.ochranaprirody.cz).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné zhlédnout na internetových stránkách autorů fotek www.birdphoto.cz a www.jiriliscak.cz.

Autor:

Ing. Robert Doležal

www.birdwatcher.cz

E-mail: dodin@post.cz

Světlejší spodina těla s tmavými podélnými proužky může v tomto případě znamenat, že se jedná o dospělou samici nebo o nedospělého samce žluvy hajní. Foto: Zdeněk Tunka

Mladí ptáci rozptýlení v okolí hnízda po jeho opuštění snižují případnému predátorovi možnost vyplenit hnízdo celé. Rodiči jsou krmena i po vyvedení. Foto: Jiří Liščák

Žlutočerně zbarvený samec žluvy hajní svým vzhledem nezapře příslušnost k tropické čeledi ptáků. Foto: Zdeněk Tunka